

Handbok för nämndemän

HANDBOK 3 · KAPITEL 10–13

Att fatta beslut

**Kunskap, omdöme och ansvar
i den dömande uppgiften.**

Illustrerad utgåva · 8 oktober 2026

Innehåll

10. Överläggningen	4
11. Att säga emot och tänka själv	10
12. Omröstning och skiljaktig mening	16
13. Överläggningssekretessen	22

Läs ett kapitel i taget.
Återvänd till frågorna
inför nästa tjänstgöring.

Om handboken

Du har lyssnat under en hel förhandling. Nu ska uppgifterna vägas samman och bli ett beslut som kan påverka en människas framtid. Hur deltar du aktivt utan att tappa vare sig självständigheten eller respekten för de andra?

Handbok 3 behandlar steget från egna tankar till rättsens avgörande. Kapitel 10–13 handlar om överläggningen, modet att säga emot, omröstning, skiljaktig mening och sekretessen kring det skyddade samtalet.

Utgångspunkten är främst brottmål i tingsrätt. Skillnader mot tvistemål och förvaltningsmål lyfts där de har betydelse. Omröstningsregler behöver alltid knytas till den fråga och måltyp som rätten prövar.

Läs kapitlen som stöd för ditt eget arbete. Målet är att du ska kunna fråga tydligt, pröva argument öppet och förklara vad din ståndpunkt bygger på.

Alla situationer och exempelformuleringar är påhittade om inte en angiven källa uttryckligen beskrivs. Råd, kontrollfrågor och illustrationer är pedagogiskt stöd. De ersätter inte domstolens utbildning eller instruktioner.

Lagrum och källrubriker är klickbara. Framställningen avser rättsläget den 8 oktober 2026. Författningssidor kan även visa framtida lydelse. Läs den lydelse som gäller när du tjänstgör.

Kapitel 10 · Överläggningen

När dörren stängs

Förhandlingen är slut. Ni sätter er runt bordet. Ordföranden sammanfattar målet och föreslår en utgång. Du fastnade för en uppgift som inte nämns. Nu behöver du ta upp den.

Överläggningen är den del av arbetet där rätten gemensamt prövar underlaget och kommer fram till sitt avgörande. Här ska det finnas plats för frågor, invändningar och olika bedömningar. Du deltar som dömande ledamot.

Sveriges Domstolar beskriver nämndemannen som en självständig domare med en egen röst. Det innebär att du behöver förstå vad ni ska avgöra och vad din bedömning bygger på. Ett instämmande bör vara resultatet av en egen prövning.

Börja gärna med att formulera din fråga konkret. "Jag vill återkomma till vittnets uppgift om tiden. Hur passar den ihop med meddelandet som visades?" Det gör det lättare för de andra att förstå vilken del av resonemanget du vill undersöka.

En överläggning blir inte bättre av att alla talar lika länge. Den blir bättre när de avgörande frågorna får tillräcklig uppmärksamhet och varje ledamot kan ta ställning.

Nyckelbudskap

Du behöver inte ha svaret färdigt för att ställa en viktig fråga.

Kapitel 10 · Överläggningen

Vad ska vi besluta om?

Ett mål kan innehålla flera frågor. Du kan dela bedömningen av en del och vara tveksam till en annan. Be att få frågorna tydligt åtskilda.

I brottmål behöver rätten pröva vad åtalet gäller, hur bevisningen ska bedömas och vilka följder en eventuell fällande dom ska få. Ett skadeståndskrav kan också behöva behandlas. Det pedagogiska arbetssättet är att ta en fråga i taget.

Be ordföranden klargöra vilka förutsättningar som måste vara uppfyllda. Vad behöver vara bevisat? Vilket beviskrav gäller? Vad är parterna oense om? Skriv gärna ett par stödord som hjälper dig att hålla ihop prövningen.

En stark berättelse kan göra att diskussionen glider mot en helhetskänsla. Återvänd då till den konkreta fråga som ska avgöras. Fråga vilka uppgifter som stöder just den slutsatsen och vilka uppgifter som talar emot den.

Detta arbetssätt är handbokens praktiska råd. Den formella indelningen vid en omröstning styrs av särskilda regler. Ordföranden behöver förklara hur dessa används i det aktuella målet.

Praktisk fråga

"Vilken fråga tar vi ställning till just nu?"

Kapitel 10 · Överläggningen

Håll fast vid underlaget

En ledamot minns en uppgift på ett annat sätt än du. Försök reda ut vad som faktiskt kom fram innan ni bedömer betydelsen av det.

När huvudförhandling har hållits i ett brottmål är utgångspunkten enligt 30 kap. 2 § rättegångsbalken att domen grundas på det som förekom där. Det finns lagreglerade undantag. Fråga ordföranden om ytterligare material behöver tas in på ett tillåtet sätt.

Om du är osäker på ett ord, en tidpunkt eller en ordningsföljd, säg det. "Jag antecknade att vittnet kom dit efteråt. Minns vi samma sak?" En anteckning kan hjälpa minnet men ersätter inte det underlag rätten ska bedöma.

Sök inte själv efter uppgifter om en part, ett vittne eller händelsen på nätet. En träff kan vara felaktig och materialet kan ligga utanför det som får användas i målet. Berätta genast för ordföranden om du redan fått sådan information.

Erfarenhet kan hjälpa dig att upptäcka en fråga som behöver provas. Var däremot försiktig med påståenden om hur människor "brukar" bete sig. En slutsats om den enskilda händelsen måste kunna förklaras med stöd i målets underlag.

Nyckelbudskap

Skilj mellan vad du minns, vad du antar och vad underlaget visar.

Kapitel 10 · Överläggningen

Förstå lagen innan du väljer

Ordföranden använder ett juridiskt uttryck som du inte förstår. Det är rätt tillfälle att be om en förklaring. Du behöver kunna följa resonemanget.

Juristdomaren har ansvar för att klargöra det rättsliga innehållet. I Domstolsakademins *God domarsed* betonas att nämndemännen behöver tillräcklig kunskap om reglerna för att kunna bilda sig en egen uppfattning.

Be gärna om en förklaring knuten till målet. "Vad betyder uppsåt i just den här situationen?" Eller "Vilken skillnad skulle det göra om vi bedömer den uppgiften på ett annat sätt?" Sådana frågor kan föra diskussionen framåt.

Lagens krav och din bedömning av bevisningen behöver hållas isär. Du kan förstå en rättsregel men ändå vara oenig om att förutsättningarna är uppfyllda. Beskriv var oenigheten ligger så att ni diskuterar samma sak.

Nämndemannens självständighet innebär ett ansvar att döma enligt rättsordningen. Politiska önskemål, personliga sympatier eller en egen uppfattning om hur lagen borde vara ska inte avgöra det enskilda målet.

Formulering att använda

"Jag förstår regeln. Min fråga gäller om det som krävs är visat här."

Kapitel 10 · Överläggningen

Ge prövningen tillräcklig tid

Det har varit en lång dag. Någon tittar på klockan. Du märker att du håller på att instämma innan du egentligen är färdig med bedömningen.

Trötthet och tidspress kan göra det svårt att hålla kvar uppmärksamheten. Säg till om du behöver en kort paus eller om en avgörande fråga behöver gås igenom en gång till. Förklara vad som återstår för dig.

Sammanfatta din ståndpunkt i några meningar. Vilken utgång anser du är riktig? Vilket underlag väger tyngst? Hur har du behandlat den viktigaste invändningen? Om du inte kan beskriva detta kan du behöva ytterligare klarhet.

När du ändrar uppfattning, försök sätta ord på varför. Det hjälper dig att avgöra om förändringen beror på ett bättre argument eller bara på att de andra verkar säkra. Båda situationerna kan kännas likadana i stunden.

Avsluta gärna med en kontroll. "Jag instämmer i den här delen. I fråga om skadeståndet vill jag först förstå beräkningen." Då blir det tydligt vad du har tagit ställning till och vad som fortfarande behöver behandlas.

Att ta med sig

Ett genomtänkt beslut börjar med att det är tydligt vad du har sagt ja till.

Kapitel 10

Källor och eftertanke

Sveriges Domstolar, Roll och uppgift

Nämndemannens självständiga roll och arbetet vid överläggningen.

Rättegångsbalken, 30 kap. 2 §

Underlaget för dom i brottmål efter huvudförhandling.

Domstolsakademin, God domarsed 2023, s. 102–103

Juristdomarens vägledning och nämndemannens självständighet.

Södertörns tingsrätt, Domarbloggen, 27 september 2022

Pedagogisk beskrivning av överläggning och omröstning.

Frågor för eftertanke

- Vad behöver du fråga om för att kunna ta ställning?
- Hur märker du att diskussionen bygger på antaganden?
- Hur kan du be om mer tid på ett tydligt sätt?

Källorna är kontrollerade den 8 oktober 2026. Praktiska råd och påhittade exempel är handbokens pedagogiska stöd.

Kapitel 11 · Att säga emot och tänka själv

När du ser det annorlunda

De andra verkar överens. Du tycker att en viktig uppgift talar i en annan riktning. Det kan kännas obekvämt att bromsa, särskilt när du är ny.

Självständighet börjar ofta i en liten fråga. Du behöver inte hålla ett långt anförande. Börja med den omständighet som gör dig tveksam och förklara varför den kan påverka bedömningen.

”Jag är ännu inte övertygad. Det finns en skillnad mellan berättelserna som jag vill förstå.” En sådan formulering visar att du deltar i prövningen. Den ger också de andra möjlighet att bemöta den faktiska invändningen.

Respekten för juristdomarens kunskap är viktig. Samtidigt har du ett eget ansvar som ledamot. Sveriges Domstolar anger att varje juristdomare och nämndeman har en egen röst. Du ska därför inte överlåta din bedömning till någon annan.

Tveksamhet kan vara början till en välgrundad invändning. Den kan också bero på att du har missförstått något. Båda möjligheterna behöver få utrymme. Tala så tydligt att de andra kan hjälpa till att pröva vilken det är.

Nyckelbudskap

En respektfull invändning är en del av rättens arbete.

Kapitel 11 · Att säga emot och tänka själv

Gör invändningen prövbar

”Det känns fel” säger något om din reaktion. Nästa steg är att visa vilken uppgift, regel eller slutsats som behöver granskas.

Försök ordna ditt resonemang i tre led. Först anger du vad du har uppmärksammat. Sedan förklarar du betydelsen. Till sist säger du vilken fråga det väcker. Då kan de andra bemöta skälen i stället för att gissa vad du menar.

Ett påhittat exempel kan låta så här. ”Vittnet såg personen under mycket kort tid. Därför är jag tveksam till identifieringen. Vilket annat stöd finns för att det var den tilltalade?” Frågan gäller underlaget och den slutsats som dras av det.

Du kan också be någon förklara ett steg du inte följer. ”Hur kommer vi från den uppgiften till slutsatsen att gärningen var avsiktlig?” Ett resonemang kan innehålla en lucka även om varje enskild mening låter rimlig.

Undvik att tillskriva en kollega motiv. ”Du vill bara bli färdig” kan låsa samtalet. Beskriv hellre vad som saknas i din egen prövning. ”Jag behöver förstå den här delen innan jag kan instämma.”

Praktiskt råd

Beskriv iakttagelsen, betydelsen och frågan.

Kapitel 11 · Att säga emot och tänka själv

Pröva även din egen tanke

Du har varit säker sedan det första förhöret. När en kollega invänder börjar du genast leta efter ett sätt att försvara din slutsats.

Ett självständigt omdöme behöver vara öppet för förändring. Fråga dig vilket argument som skulle kunna få dig att byta uppfattning. Om svaret är "inget" behöver du undersöka om du har låst dig för tidigt.

Lyssna efter den starkaste invändningen mot din bedömning. Försök återge den rättvist innan du svarar. "Om jag förstår dig rätt är det främst tidsuppgiften som gör dig tveksam." Det visar om ni faktiskt talar om samma fråga.

Skilj mellan att någon talar säkert och att skälen är starka. Erfarenhet och lugn kan ge ett resonemang större tyngd i rummet. Gör ändå en egen kontroll av hur slutsatsen stöds av underlaget.

På samma sätt kan en osäker eller försiktig kollega ha uppmärksammat något avgörande. Bedöm innehållet i invändningen. Be om ett konkret exempel om du inte förstår den. Att tänka själv innebär också att låta andra förbättra ditt resonemang.

Fråga till dig själv

"Vad talar starkast emot min nuvarande bedömning?"

Kapitel 11 · Att säga emot och tänka själv

Ändra dig av rätt skäl

En kollega pekar på en detalj du missade. Plötsligt får händelseförloppet en annan innebörd. Du behöver inte försvara din första tanke.

Du kan säga att du har ändrat uppfattning och förklara vilket argument som blev avgörande. "När vi går igenom tidslinjen ser jag att min första tolkning inte håller." Det gör din förändrade bedömning begriplig.

Att komma fram till samma slutsats som de andra kan vara ett resultat av en god överläggning. Det avgörande är att du har förstått och prövat skälen. Enighet får inte bli ett mål som tränger undan sakliga invändningar.

Om du står fast vid en annan bedömning, var lika tydlig. Ange vilken del du inte delar och varför. Ibland är ni överens om händelsen men oense om rättslig bedömning eller följder. Oenigheten behöver beskrivas så precist som möjligt.

Domstolsakademins *God domarsed* framhåller både nämndemannens oberoende och juristdomarens ansvar att motverka oriktiga avgöranden. En saklig förklaring eller invändning från ordföranden hör därför till arbetet. Den ska kunna granskas och förstås.

Nyckelbudskap

Du får ändra uppfattning när skälen förändrar din bedömning.

När samtalet inte fungerar

Du blir avbruten flera gånger och hinner inte förklara invändningen. Först behöver du försöka få tillbaka samtalet till sakfrågan.

Säg lugnt vad du behöver. "Jag vill avsluta mitt resonemang så att det blir tydligt varför jag bedömer uppgiften annorlunda." Eller "Kan vi gå ett varv så att alla får säga sin mening?" Formuleringarna är praktiska råd, inte särskilda processregler.

Försök skilja en skarp saklig diskussion från personligt tryck eller nedsättande bemötande. Att någon ifrågasätter dina skäl är en del av uppdraget. Att du inte får föra fram din ståndpunkt behöver däremot uppmärksammas.

Om oenigheten gäller avgörandet ska den hanteras genom de regler som beskrivs i kapitel 12. Om problemet gäller arbetssätt eller bemötande kan du behöva ta en separat kontakt med domstolen. Gör det med hänsyn till sekretessen, se kapitel 13.

Inför nästa tjänstgöring kan du öva på en kort formulering. "Min bedömning är ... Det viktigaste skälet är ... Jag behöver ett svar på ..." När orden finns nära till hands blir det lättare att delta även i ett svårt samtal.

Att ta med sig

Din uppgift är att bidra till en hållbar prövning och ta ansvar för din ståndpunkt.

Kapitel 11

Källor och eftertanke

Sveriges Domstolar, Roll och uppgift

Egen röst och självständig domarroll.

Domstolsakademin, God domarsed 2023, s. 102–103

Oberoende, juridisk vägledning och saklig påverkan.

Rättegångsbalken, 29 kap. 1 §

Varje ledamot ska motivera sin mening vid omröstning i brottmål.

Frågor för eftertanke

- Hur kan du uttrycka oenighet utan att angripa en person?
- Vad skulle kunna få dig att ändra uppfattning?
- Hur skiljer du ett starkt argument från en säker framställning?

Källorna är kontrollerade den 8 oktober 2026. Praktiska råd och påhittade exempel är handbokens pedagogiska stöd.

Kapitel 12 · Omröstning och skiljaktig mening

När enigheten tar slut

Ni har gått igenom invändningarna. Två ledamöter vill frikänna och två vill fälla. Samtalet behöver nu leda fram till ett formellt avgörande.

Om olika meningar framförs ska omröstning ske. Varje ledamot ska ange skälen för sin mening. I brottmål yttrar sig nämndemännen efter de lagfarna ledamöterna enligt 29 kap. 1 § rättegångsbalken.

Den formella ordningen vid omröstning ska hållas isär från den öppna diskussionen under överläggningen. Du behöver kunna ställa frågor och klargöra din bedömning även innan det är din tur att avge din mening.

Be ordföranden säga vilken fråga omröstningen gäller. Ett ställningstagande till skuld innebär inte automatiskt att ni är överens om påföljd, skadestånd eller andra frågor. Tydliga alternativ gör det lättare att undvika missförstånd.

Rösten har betydelse oavsett om den tillhör en nämndeman eller en juristdomare. Juridisk kunskap ger ett särskilt ansvar att förklara reglerna, men gör inte den vanliga rösten mer värd. Hur lika röstetal avgörs beror på frågan och måltypen.

Nyckelbudskap

Säg vilken utgång du anser riktig och vilka skäl som bär den.

Kapitel 12 · Omröstning och skiljaktig mening

Två mot två i brottmål

I ett vanligt brottmål i tingsrätt deltar normalt en juristdomare och tre nämndemän. Lika röstetal kan därför uppkomma.

En mening som får mer än hälften av rösterna gäller. Om hälften stöder den lindrigaste eller minst ingripande meningen för den tilltalade gäller den. Det följer av 29 kap. 3 § rättegångsbalken.

Det påhittade exemplet med två röster för frikännande och två för fällande dom leder därför till frikännande. Det gäller även om juristdomaren vill fälla. Domarbloggen från Södertörns tingsrätt använder samma typ av exempel för att förklara regeln.

Tänk samtidigt på avgränsningen. Denna förklaring gäller ansvarsfrågan. Du ska inte föra över den direkt till varje annan fråga i brottmålet eller till andra måltyper. Skadestånd och vissa processfrågor har andra omröstningsregler.

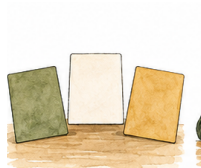
Om någon vill fälla men anser att det ska ske för ett annat brott eller med en annan påföljd kan alternativen behöva ordnas särskilt. Be om en genomgång i det aktuella målet. En förenklad minnesregel räcker inte alltid.

Faktaruta

Två för frikännande och två för fällande dom i skuldfrågan innebär frikännande.

Kapitel 12 · Omröstning och skiljaktig mening

När reglerna blir mer komplicerade

Fyra ledamöter kan ha fler än två förslag. En vill frikänna, en vill välja en lindrigare påföljd och två vill välja en strängare.

Reglerna innehåller särskilda sätt att sammanföra röster när inget alternativ direkt ska gälla. Försök inte lösa det genom att räkna det vanligaste förslaget. Be ordföranden visa hur omröstningen genomförs och vilket alternativ som blir gällande.

En ledamot som blir överröstad måste delta i senare omröstningar. Vid fullständigt frikännande finns en särskild regel om hur rösten räknas i en senare omröstning om en lindrigaste mening kan urskiljas. Se [29 kap. 4 § rättegångsbalken](#).

I tvistemål blir den mening som ordföranden stöder i regel avgörande vid två mot två. I förvaltningsdomstol är utgångspunkten också tvistemålsreglerna, men brottmålsregler används i vissa fall, exempelvis vid administrativa straffliknande sanktioner.

Högsta förvaltningsdomstolens dom i mål 5508-24 visar att gränsen behöver bedömas noggrant. En ingripande åtgärd är inte automatiskt en straffliknande sanktion. Fråga vilken regel som gäller för just målet innan ni räknar rösterna.

Praktisk fråga

"Vilken omröstningsregel använder vi här och varför?"

Kapitel 12 · Omröstning och skiljaktig mening

Din skiljaktiga mening

Majoriteten har valt en annan utgång. Du står fast vid din bedömning. Då behöver det framgå vilken del du är skiljaktig i och varför.

En skiljaktig mening redovisar en annan bedömning än rättens. Den kan gälla utgången eller skälen. I brottmål och tvistemål ska den meddelas parterna tillsammans med domen. Den är normalt tillgänglig som del av avgörandet, med förbehåll för eventuell sekretess.

Be om hjälp med den juridiska formen om du behöver det. Din uppgift är att göra ståndpunkten och grunden tydliga. Kontrollera att texten återger din bedömning korrekt. En kollegas hjälp får inte förändra innebörden utan att du har tagit ställning till ändringen.

Ett påhittat exempel på resonemang kan vara följande. "Jag delar bedömningen att händelsen har inträffat. Jag anser däremot att utredningen inte ger tillräckligt stöd för att det var den tilltalade som utförde gärningen. Åtalet ska därför ogillas."

Formuleringen måste alltid anpassas till målet. Beskriv de avgörande skälen och vilket resultat de leder till. Undvik omdömen om kollegor eller redogörelser för vad de sade under överläggningen.

Nyckelbudskap

En skiljaktig mening ska förklara din bedömning i målet.

Kapitel 12 · Omröstning och skiljaktig mening

Oenighet med fortsatt ansvar

Domen är beslutad. Du har varit skiljaktig. Det är naturligt att fundera på hur det känns att stå ensam efter en lång diskussion.

En skiljaktig mening gör oenigheten synlig på ett ordnat sätt. Den visar att det finns en annan bedömning och vilka skäl som bär den. Den är ingen egen överklagan och ändrar inte vilken dom som gäller.

I nästa del av arbetet behöver du fortfarande bidra sakligt. En oenighet om skuld får inte bli en konflikt som färgar varje efterföljande fråga. Följ ordförandens genomgång av vad som återstår och hur din tidigare röst ska hanteras.

Kontrollera före avslutningen att din ståndpunkt har uppfattats rätt. "Jag är skiljaktig i skuldfrågan på de här grunderna. Är det tydligt hur det ska återges?" Vänta inte med att uppmärksamma ett missförstånd som du redan ser.

Efteråt gäller överläggningssekretessen även för dig. Du kan hänvisa till den offentliga skiljaktiga meningen. Du får inte fylla ut den med uppgifter om diskussionen, hur andra ändrade sig eller vad en kollega först tänkte. Nästa kapitel förklarar gränsen.

Att ta med sig

Du ansvarar för din bedömning även när den inte blir rättens avgörande.

Kapitel 12

Källor och eftertanke

Rättegångsbalken, 29 kap. 1–6 §§ och 30 kap. 7 §

Omröstning i brottmål och meddelande av skiljaktig mening.

Rättegångsbalken, 16 kap. och 17 kap. 9 §

Omröstning i tvistemål och meddelande av skiljaktig mening.

Lagen om allmänna förvaltningsdomstolar, 26 §

Omröstningsreglernas tillämpning i förvaltningsdomstol.

Högsta förvaltningsdomstolen, mål 5508-24, 4 september 2025

Gränsen för användning av brottmålsregler i förvaltningsmål.

Södertörns tingsrätt, Domarbloggen

Exempel på lika röstetal i brottmål och tvistemål.

Frågor för eftertanke

- Vet du vilken fråga omröstningen gäller?
- Hur förklarar du skälen för din mening?
- Kan du kontrollera att en skiljaktig text återger din ståndpunkt?

Källorna är kontrollerade den 8 oktober 2026. Praktiska råd och påhittade exempel är handbokens pedagogiska stöd.

Kapitel 13 · Överläggningssekretessen

Frågan vid middagsbordet

”Hur tänkte ni när ni dömde?” frågar en vän. Domen har väckt uppmärksamhet. Du vill förklara och börjar minnas vad som sades runt bordet.

Det går att hänvisa till domens offentliga skäl. Samtalet under överläggningen är däremot skyddat. Skillnaden är viktigt även om du tycker att en berättelse om diskussionen skulle göra avgörandet lättare att förstå.

Enligt 43 kap. 6 § offentlighets- och sekretesslagen skyddas både innehållet i en ännu inte meddelad dom eller ett beslut och vad som förekommit vid överläggning inom stängda dörrar.

Sekretessen för överläggningen upphör inte för att domen meddelas eller för att ditt uppdrag tar slut. Den gäller också när någon frågar vänligt, när uppgiften verkar harmlös eller när du bara vill berätta om din egen del av samtalet.

Ett användbart svar är ”Jag kan hänvisa till domens skäl men inte berätta om överläggningen.” Då hjälper du personen att hitta rätt information samtidigt som du håller gränsen. Du behöver inte försvara gränsen med detaljer från målet.

Nyckelbudskap

En offentlig dom gör inte överläggningen offentlig.

Kapitel 13 · Överläggningssekretessen

Vad behöver stanna i rummet?

Du berättar inga namn. Du säger bara att "en av oss först ville fälla men ändrade sig". Även en sådan uppgift avslöjar något om överläggningen.

Sveriges Domstolar betonar tystnadsplikten för nämndemän. Den omfattar sådant från uppdraget som inte ska bli offentligt, däribland vad som sagts vid rättens enskilda överläggning.

Tänk därför även på uppgifter om tvekan, argument, reaktioner och hur samtalet utvecklades. Det kan vara en berättelse om vem som drev en fråga, vilket förslag som först lades fram eller vad någon tyckte om ett vittne.

Att utelämna namn gör inte automatiskt en berättelse tillåten. En plats, en ovanlig händelse eller en uppmärksammas dom kan räcka för att andra ska förstå vilka personer det gäller. Dessutom skyddas själva överläggningsinnehållet.

Du kan tala allmänt om hur överläggningar fungerar. Använd då påhittade exempel och gör det tydligt att de är påhittade. Bygg inte en berättelse på ett verkligt skyddat samtal bara för att några detaljer har ändrats.

Praktiskt råd

Fråga dig om berättelsen avslöjar något från en faktisk överläggning.

Kapitel 13 · Överläggningssekretessen

Offentliga skäl och privata samtal

En journalist frågar vad din skiljaktiga mening egentligen betyder. Texten finns i den meddelade domen. Det ger inte tillstånd att återge samtalet bakom den.

Hänvisa till den offentliga texten och var tydlig med var din förklaring kommer ifrån. Lägg inte till uppgifter om andra ledamöters argument, tidigare förslag eller egna uttalanden som inte framgår av avgörandet.

Tystnadsplikten enligt 43 kap. 6 § begränsar också meddelarfriheten genom 43 kap. 11 § offentlighets- och sekretesslagen. En kontakt med ett grundlagsskyddat medium gör alltså inte sådana uppgifter fria att lämna.

Ibland är även uppgifter i en dom fortsatt sekretessbelagda. Be domstolen klargöra vad som är offentligt om du är osäker. Att du själv har tillgång till en handling innebär inte att varje uppgift får spridas vidare.

Ett påhittat exempel på ett svar är ”Min skiljaktiga mening framgår av domen. Jag kommenterar inte vad som sades under överläggningen.” Som praktiskt råd är det klokt att vara återhållsam med egna kommentarer om mål där du har deltagit.

Faktaruta

Den offentliga skiljaktiga meningen och överläggningssamtalet har olika ställning.

Kapitel 13 · Överläggningssekretessen

Skydda även det digitala

Du vill spara ett resonemang och öppnar en anteckningsapp. Sedan erbjuder appen automatisk sammanfattning och delning. Uppgifter kan lämna din kontroll snabbt.

Handbokens praktiska råd är att hantera anteckningar och digitala tjänster enligt domstolens instruktioner. För inte in skyddade uppgifter i en privat AI-tjänst, en osäker chatt eller ett dokument som delas med obehöriga.

Ta inte för givet att en kollega, mentor eller föreningsstyrelse får ta del av en överläggning där personen inte deltog. Ett behov av stöd är viktigt men ger inte i sig rätt att röja uppgifter. Be först om vägledning om hur stödet kan ordnas.

Var uppmärksam på vardagliga situationer. Ett telefonsamtal på tåget, en skärm på ett kafé eller ett papper kvar i en väska kan göra skyddade uppgifter tillgängliga för andra. Ordna ditt arbetssätt så att det minskar sådana misstag.

Om något redan har skickats eller visats fel, kontakta domstolen skyndsamt. Ange vad som har hänt och till vem uppgifterna kan ha nått. Försök inte dölja misstaget eller sprida uppgifterna vidare för att förklara det.

Nyckelbudskap

Skyddade uppgifter ska hanteras säkert även när du söker hjälp.

Kapitel 13 · Överläggningssekreteressen

När något allvarligt händer

Du uppfattar ett uttalande som olämpligt eller oroar dig för ett möjligt fel. Sekretessen behöver tas på allvar även när situationen måste följas upp.

Oenighet om ett avgörande hanteras genom omröstning och eventuell skiljaktig mening. Oro för bemötande, jäv eller annat agerande kan behöva en annan hantering. Börja med att begära en säker kontaktväg utan att röja själva överläggningsinnehållet.

Lagliga vägar för nödvändiga uppgifter finns. 10 kap. 17–18 §§ offentlighets- och sekretesslagen innehåller sekretessbrytande regler för bland annat tillsyn och vissa rättsliga förfaranden. Det krävs att förutsättningarna är uppfyllda.

Det är alltså ingen allmän regel att lagmannen, föreningen eller en annan nämndeman fritt får ta del av samtalet. Inte heller innebär en önskan att anmäla ett problem att varje uppgift får publiceras eller skickas till valfri mottagare.

Be domstolen eller den behöriga tillsynsmyndigheten klargöra vilka uppgifter som behövs och hur de får lämnas. Om saken gäller domstolsledningen kan du söka vägledning direkt hos exempelvis JO. Begränsa kontakten till det som behövs och använd en säker kanal.

Att ta med sig

Ta ett allvarligt problem vidare genom en rättsligt korrekt och säker väg.

Kapitel 13

Källor och eftertanke

Offentlighets- och sekretesslagen, 43 kap. 6 och 11 §§

Överläggningssekretess och begränsad meddelarfrihet.

Offentlighets- och sekretesslagen, 43 kap. 8–8 a §§

Sekretess för uppgifter i avgöranden.

Offentlighets- och sekretesslagen, 10 kap. 17–18 §§

Sekretessbrytande regler för tillsyn och vissa rättsliga förfaranden.

Sveriges Domstolar, Villkor och ersättningar

Tystnadsplikt och försiktig hantering av uppgifter.

Frågor för eftertanke

- Kan du förklara skillnaden mellan domen och överläggningen?
- Hur kan du få stöd utan att röja skyddade uppgifter?
- Vad gör du om en uppgift redan har spridits fel?

Källorna är kontrollerade den 8 oktober 2026. Praktiska råd och påhittade exempel är handbokens pedagogiska stöd.

Inför ditt ställningstagande

- Förstår jag vilken fråga rätten ska avgöra?
- Kan jag förklara vilka uppgifter och regler min bedömning bygger på?
- Har jag prövat den starkaste invändningen?
- Har jag fått svar på det jag behöver förstå?
- Är min ståndpunkt och eventuell oenighet tydlig?
- Vet jag vad som ska stanna inom den skyddade överläggningen?

Pröva själv. Lyssna på andra. Ta ansvar för beslutet.

Egna anteckningar

Skriv allmänna lärdomar och frågor. För inte in skyddade uppgifter från en överläggning.

Egna anteckningar

Skriv allmänna lärdomar och frågor. För inte in skyddade uppgifter från en överläggning.

Din plats i rätten gör skillnad.

Kunskap hjälper dig att förstå.
Omdöme hjälper dig att pröva.
Ansvar hjälper dig att handla.

Handboken är skriven och utgiven av Nämndemannapodden.se, en kunskapsverksamhet inom ramen för Södertörns Nämndemannaförening. Texterna bygger på Veckobrevet för nämndemän och Nämndemannapodden samt de referenser som anges i handboken.

Prenumerera utan kostnad på Nämndemannapodden.se för att få Veckobrevet för nämndemän och Nämndemannapodden varje vecka. Fortsätt att utvecklas i ditt uppdrag.

Webb, Nämndemannapodden.se och sodertornnmf.se

E-post, sodertornnf@nmrf.se

Illustrationerna är symboliska och AI-genererade.